



RAZVOJ PREDŠKOLSKOG OBRAZOVANJA U ČAČANSKOM KRAJU

Svetislav Marković¹, Ilija Popović², Jelisaveta Surudžić³

Rezime: *Predškolsko obrazovanje u čačanskom kraju ima tradiciju dužu od jednog veka. Posebno značajne godine u istoriji obrazovanja i vaspitavanja dece predškolskog uzrasta u Čačku su: 1900, kada je osnovano prvo privatno zabavište, 1928, godina osnivanja predškolske ustanove, i 1949, kao godina u kojoj je zaživela današnja organizacija ove institucije. Predškolska ustanova „Radost“ okuplja oko 3.400 dece u tri uzrasta: jaslice, vrtić i pripremni predškolski program.*

Ključne reči: *Predškolsko obrazovanje, čačanski kraj, deca.*

DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL EDUCATION IN CACAK AREA

Summary: *Pre-school education in Cacak area has over a hundred-year-old tradition. Especially significant years in the history of education and upbringing of children of pre-school age in Cacak are 1900, when the first private kindergarten was founded, 1928, the year of founding pre-school institution, and 1949, the year when modern organization of this institution was established. Pre-school institution „Radost“ gathers about 3400 children in three different age groups nursery, kindergarten and preparatory pre-school programe.*

Key words: *Pre-school education, Cacak area, children.*

1. UVOD

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje predstavljaju proces kojim se na uzrastu od rođenja deteta do njegovog polaska u školu bude njegovi psihofizički potencijali, podstiču i usmeravaju pozitivne tendencije, zadovoljavaju dečje potrebe... Prva dečja zabavišta u Srbiji osnivaju se 1882. godine. Bila su dvogodišnja i obuhvatala su decu od tri do sedam godina. Zakon o narodnim školama iz 1898. prvi tretira probleme predškolskog vaspitanja i utvrđuje položaj i funkciju zabavišta u sistemu obrazovanja.

¹ Dr Svetislav Lj. Marković, profesor, Visoka škola tehničkih strukovnih studija, Svetog Save 65, 32000 Čačak, E-mail: svetom@nadlanu.com

² Dr Ilija V. Popović, docent, Ljubički kej, soliter 5, stan 65, 32000 Čačak, E-mail: ilijapop@ptt.yu

³ Jelisaveta Surudžić, Bulevar Vuka Karadžića 13, 32000 Čačak.

2. PRVO DEČJE ZABAVIŠTE

Prvi put Dečje zabavište u Čačku otvoreno je u maju 1900. godine, kao privatna škola bivše učiteljice Katarine Milosavljević. Radilo je do oktobra 1901, pa je posle pauze od godinu dana ponovo nastavilo sa radom. U početku je bilo tridesetoro dece (12 dečaka i 18 devojčica), da bi se preko godine ovaj broj sveo na 20, a na kraju na 10 [2]. Roditelji su plaćali za boravak svoje dece u zabavištu (četiri dinara mesečno po detetu), a novčanu pomoć je dao i Okružni školski odbor.

U Srbiji je do 1929. godine bilo vrlo malo ustanova za predškolsko vaspitanje, uglavnom privatnih. Bila su to zabavišta i poneki dečji vrtić.

3. OTVARANJE PREDŠKOLSKE USTANOVE

Čačanska predškolska ustanova osnovana je 1928. godine kao Dečje zabavište. Zabavište je bilo besplatno i mešovito, prihvatilo je mušku i žensku decu, uzrasta od tri do sedam godina i imalo jednu stručnu zabavilju. Bilo je smešteno u zgradi podignutoj 1912, posebno prilagođenoj potrebama zabavišta, u Ulici Hajduk Veljkovoj broj 5. Na početku je upisano 57 dece, nabavljen odgovarajući nameštaj, kupljena oprema za zabavu polaznika i obezbeđen novac za izdržavanje zabavišta. Rad Dečjeg zabavišta u Čačku odobrilo je Ministarstvo prosvete, rešenjem u kome se navodi da je jezik državni, srpski, da se u njemu odvija nastava i zabavni rad sa decom, da se u zabavište postavi vaspitačica sa školom za zabavilje i položenim stručnim ispitom i da se ustanova izdržava iz finansijskih izvora osnovnih škola.

Aktivnosti dece bile su zabavnog karaktera i vremenski ograničene na 20 minuta, što je izazvalo interesovanje kod dece i održavalo njihovu pažnju. Rad se sastojao od igara pristupačnih deci, vežbi sluha, vida, dodira, lakih gimnastičkih kretnji, uz pesme i priče. Sve aktivnosti su sprovedene kroz pričanje, recitovanje, glumu, bojenje, crtanje, modelovanje... Deca su navikavana na red, čistoću, urednost, uljudno i kulturno ponašanje. Nisu učila da čitaju i pišu, ali su znala da: udenu konac u iglu, pletu lančice od konca i hartije, određuju strane sveta, razlikuju novac, gledaju u sat... Školska godina počinjala je i završavala se u isto vreme kao i u osnovnoj školi (sa 213 radnih dana). Nije se radilo za vreme državnih i verskih praznika. Prva zabavilja bila je jedna Nemica. Zabavište je radilo do 1940. godine, a kroz njega je prošlo preko 1.100 dece [1].

Od 1940. do 1949. godine u Čačku nije bilo zabavišta. Razlog je, naravno, ratni vihor koji je protutnjao ovim krajem.

4. ZASNIVANJE SAVREMENE PREDŠKOLSKE USTANOVE

Današnja organizacija predškolske ustanove ustanovljena je 1949. godine. Njen razvoj je bio veoma brz i intenzivan, za šta zasluge imaju brojni poslenici dečjeg obrazovanja, među kojima posebno mesto zauzima Jelisaveta Surudžić, rukovodilac ustanove od 1963. do 1987. godine. Predškolska ustanova „Radost“ (ime je dobila 1959) ima 16 posebnih organizacionih jedinica za celodnevni boravak dece od jedne do tri godine (jaslice, kojima rukovode glavne sestre) i dece od tri do sedam godina (vrtići, kojima rukovode glavni vaspitači). Objekti se nalaze na različitim lokacijama u gradu, ali i u nekim seoskim sredinama: Prijedoru (od 2001) i Slatini (od 2006). Od 1984. radi i vaspitna grupa na

dečjem odeljenju Bolnice u Čačku. Ustanova raspolaže i dečjim odmaralištem „Ovčar“ u Ulcinju, udaljenom 500 m od Velike plaže [3].

Predškolsko obrazovanje se realizuje i kroz pripremni predškolski program za decu starosti 5,5-6,5 godina. Pored gradske dece, ovim programom su obuhvaćeni i predškolci iz: Bečanja, Bresnice, Vranića, Gornje Gorevnice, Donje Trepče, Zablaća, Katrge, Kačulica, Ljubić sela, Milićevaca, Miokovaca, Mojsinja, Mrčajevaca, Ostre, Preljine, Prislonice, Rožaca, Slatine, Trbušana i Trnave.

Ukupan broj dece u Predškolskoj ustanovi „Radost“ u jaslicama (do tri godine) je 651, u vrtiću (od tri do 5,5) - 1.538 i u pripremnom predškolskom programu (5,5-6,5) – 1.170.

Broj zaposlenih je 362. Od toga vaspitnog osoblja ima 64 medicinske sestre u jaslicama i 171 vaspitač, pet stručnih saradnika (dva pedagoga, psiholog, logoped i fiskulturnik), jedan nutricionista, osam radnika na preventivno-zdravstvenoj zaštiti, 11 administrativnih radnika i 102 radnika u kuhinji, održavanju, prevozu i higijeničara.

Ustanova raspolaže prostorom od 10.963 m² i dvorištima površine 600 ari, kao i Dečjim odmaralištem „Ovčar“ u Ulcinju. Odmaralište ima dva zidana objekta, čiji kapaciteti su 250 ležajeva, i savremeni zdravstveni blok, kuhinju i trepezariju. Predškolska ustanova ima 16 mini biblioteka sa 1.000 knjiga.

Posebne organizacione jedinice čine objekti za celodnevni boravak dece od jedne do tri godine (jaslice, kojima rukovode glavne sestre) i dece od tri do sedam godina (vrtići, kojima rukovode glavni vaspitači). Objekti se nalaze na 16 lokacija u gradu, kao i u nekim seoskim sredinama (tabela 1) [3].

Tabela 1: Kapaciteti Predškolske ustanove „Radost“

Naziv	Adresa	Tip	Izgrađen	Broj dece	Objekat (m ²)	Dvorište (m ²)
„Nadežda Petrović“	Nadežde Petrović 8	J+V	1972.	216	1.136	5.445
„Sunce“	Omladinska	J+V	2005.	215	1.700	1.200
„Bambi“	Omladinska	J+V	1985.	210	1.049	
„Boško Buha“	Svetogorska	J+V	1979.	151	1.200	7.391
„Biseri“	Ciglarska	J+V	1989.	106	950	3.710
„Mladost“	Kničaninova	J+V	1977.	171	1.350	2.463
„Radost I“	Radiše Poštića 4	V	1960.	90	550	3.201
„Radost II“	Radiše Poštića 4	J+V	1975.	108	650	
„Neven“	Cara Dušana	J+V	1971.	126	1.050	2.870
„Poletarac“	Hajduk Veljkova 7	V	1946.	90	325	597
„Leptirić“	Nemanjina	V	1964.	98	340	3.880
„Kolibri“	Dr Dragiše Mišovića	J+V	1982.	126	950	16.153
„Majski cvet“	Trnavska	J+V	1981.	184	1.200	5.839
„Dečji gaj“	Lugovi	J+V	2006.	83	Mesna zajed. Lugovi	
„Đurđevak“	Prijevor	J+V	2001.	40	163	3.000
„Slatina“	Slatina	J+V	2006.	43	Osnovna šk. u Slatini	

Napomena: J – oznaka za jaslice, V – vrtići.

Pored celodnevnog boravka dece, Predškolska ustanova organizuje pripremni predškolski program u izdvojenim grupama za decu od 5,5 do 6,5 godina starosti. Realizacija ovog programa se odvija u sledećim mestima [3]:

- **Preljina**, u Osnovnoj školi (zauzima površinu od 50 m²), pohađa je 66 dece;
- **Mrčajevci**, u Osnovnoj školi (30 m²), 41 dete;
- **Zablaće**, Mesna zajednica (60 m²), 53 dece;
- **Ljubić selo**, u Osnovnoj školi (50 m²), 38 dece;
- **Bresnica**, u Osnovnoj školi (30 m²), 15 dece;
- **Katrga**, u Osnovnoj školi (20 m²), 11 dece;
- **Ostra**, u Osnovnoj školi (45 m²), 13 dece;
- **Gornja Gorevnica**, u Osnovnoj školi (50 m²), 24 dece;
- **Prislonica**, Mesna zajednica (30 m²), šestoro dece;
- **Trbušani**, u Osnovnoj školi (25 m²), 17 dece;
- **Trnava**, Dom kulture (45 m²), 29 dece;
- **Donja Trepča**, u Osnovnoj školi (40 m²), 12 dece;
- **Kačulice**, u Osnovnoj školi (15 m²), osmoro dece;
- **Slatina**, u Osnovnoj školi (50 m²), 24 dece;
- **Mojsinje**, u Osnovnoj školi (40 m²), 17 dece;
- **Milićevci**, u Osnovnoj školi (20 m²), petoro dece;
- **Rošci**, u Osnovnoj školi (20 m²), 12 dece;
- **Bečanj**, u Osnovnoj školi (30 m²), šestoro dece;
- **Miokovci**, u Osnovnoj školi (20 m²), sedmoro dece;
- **Vranići**, u Osnovnoj školi (20 m²), šestoro dece.

Postoji i vaspitna grupa na dečjem odeljenju čačanske Bolnice (od 1984).

Predškolskom ustanovom „Radost“ rukovodili su: Katica Lijeskić, Brana Nedeljković, Jelisaveta Surudžić, Vera Glišić, Milka Vasilijević, Živka Milivojević, Rada Vukosavljević i Marica Nešović.

Pored Dečje ustanove „Radost“ u Čačku danas postoji nekoliko privatnih zabavišta, uglavnom manjeg kapaciteta.

5. ZAKLJUČAK

Značaj predškolskog obrazovanja je ogroman zbog bitnog uticaja na formiranje psihe i radnih navika dece predškolskog uzrasta. Predškolska ustanova „Radost“ u Čačku je svoje aktivnosti razgranala po svim delovima grada, kao i u pojedinim seoskim sredinama (Prijevor, Slatina). Okuplja oko 3.400 dece. Značaj ove ustanove je i u organizaciji letovanja u sopstvenom odmaralištu u Ulcinju, gde mnoga deca nauče da plivaju.

6. LITERATURA

- [1] Dušanka Uzunović: *Dečje zabavište u Čačku*, u: *Viševjekovna istorija Čačka i okoline*, Beograd, 1995.
- [2] Koveljka Letić: *Osnovne škole u Čačanskom okrugu 1804-1914*, „Dečje novine“, Gornji Milanovac, 2000.
- [3] Svetislav Lj. Marković, Ilija V. Popović: *Leksikon čačanskog obrazovanja*, Viša tehnička škola, Čačak, 2007.